

A RUTA XACOBEOA MARÍTIMA DAS ILLAS CASSITÉRIDES E DA TRASLATIO (I)

Por: Celestino Pardellas de Blas

Estamos a piques de entrar nun novo Ano Santo (2021) e dende os organismos oficiais xa están a poñer a punto a maquinaria para que no Xacobeo 2021, Santiago de Compostela e as diferentes Rutas teñan un ambicioso programa promocional, tanto relixioso como turístico e cultural.

No seu momento, o Plan Xacobeo 93 destacaba a posta en valor dos principais camiños, como un compoñente de gran transcendencia no desenvolvemento cultural en Galicia e cun importante florecemento turístico e relixioso. Esta idea tivo unha grande aceptación tanto no goberno galego como no nacional, que trouxeron un significativo número de invercións para o Camiño Francés en Galicia e tamén para as demais autonomías por onde transcorre, provocando unha histórica afluencia de peregrinos que, ano a ano, van aumentando considerablemente ata chegar aos nosos días con cifras verdadeiramente inimaxinables hai menos de trinta anos.

A carón do Francés comezaron a promocionarse outros camiños, xa existentes, pero con pouca afluencia peregrina ata entón, como son: O Camiño Portugués, o Inglés, do Norte, o Primitivo, a Vía da Prata e a Ruta do Mar de Arousa. Engadíndoselle a eles posteriormente: o de Fisterra-Muxía, o de Inverno e o Portugués pola costa; sen esquecermos de moitos máis que partindo de diversos puntos da nosa xeografía van confluír aos considerados principais.

Nestes intres, segundo as estatísticas a examinar, vemos que o Camiño Francés é o que leva a palma en afluencia, seguido, aínda que moi distanciado, polo Portugués, ocupando o terceiro posto o do Norte seguido do Primitivo, o Inglés e o da Vía da Prata, pero moi distanciados do Portugués e non digamos do Francés.

Chama a atención, ao mirar as diferentes estatísticas, que a Ruta Marítima non aparece nomeada, entrando a valorarse dentro dun pequeno grupo coñecido como “outros” que é insignificante comparado cos demais.

Supoñemos que en anos posteriores, aínda que aumentando considerablemente o número de peregrinos, a proporción segundo as diferentes Rutas seguiría sendo igual, e onde a Ruta Marítima non estará nomeada.

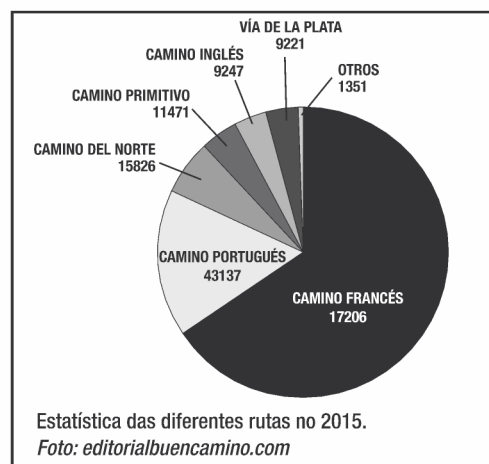
XURDE A RUTA MARÍTIMA DE AROUSA-ULLA

Polo que podemos ler, a Fundación Ruta Xacobeo do Mar de Arousa e Ulla, naceu a mediados dos anos 60 s.XX cuns fins turístico-culturais aínda que se formalizou como tal no ano 1999 agrupando a un bo número de municipios das dúas bandas da ría de Arousa, sendo o seu primeiro presidente José Luís Sánchez-Agostino.

O seu obxectivo era dar a coñecer a singradura seguida polos discípulos do Apóstolo Santiago, na súa barca de pedra, entre Palestina e Padrón. É tamén coñecida como a *Ruta da Traslación*.

Inaugurouse oficialmente no ano 1965, saíndo unhas 150 embarcacións de Vilagarcía ata Pontecesures, participando nela o ministro de Información e Turismo D. Manuel Fraga e o Arcebispo de Santiago, Sr. Quiroga Palacios. Co rexurdimiento do Xacobeo no ano 1993, a Ruta Marítima tamén tivo o seu empurrón, realizándoa os Reis de España Juan Carlos e Sofía. Dende esa, todos os anos se leva a cabo o remonte do Ulla para rememorar a chegada a Galicia do corpo do Apóstolo. Dende hai 10 anos, o club náutico de San Vicente de O Grove organiza a Ruta da Traslatio entre dito porto grovense ata Pontecesures

Coido que é unha Ruta importantísima, dentro dos Camiños de Santiago, por mor de ser a que seguiu a barca que trasladou os restos de Santiago ata Galicia, pero non está promocionada adecuadamente, só un remonte anual para evocar a *Traslatio*. Verdadeiramente peregrinos por vía marítima ao cabo do ano, non hai, nin tan sequera nos Anos Santos.

RUTA XACOBEO MARÍTIMA DAS ILLAS CASSITÉRIDES

É difícil comprender como dispoñendo as Rías Baixas dun importante número de clubs náuticos que posúen unha notable cantidade de barcos de recreo, con asociacións de barcos tradicionais, cun bo número de barcos dedicados ao turismo de pasaxeiros polas rías,..., non explotan turística e culturalmente esta Ruta Marítima sobre todo, contando coa lenda e tradición do traslado dos restos do Apóstolo Santiago dende Palestina ata Iria Flavia, navegando ao carón da costa portuguesa e entrando en Galicia pola Garda, continuando a súa singradura polas illas atlánticas < Illas Cassitérides > (hoxe único Parque Nacional de Galicia), seguindo logo pola ría de Arousa e remontando o río Ulla ata Pontecesures; os concellos que están nesa derrota (A Garda, Baiona, Vigo, Cangas, Bueu, Sanxenxo, O Grove,..., demais concellos de ámbalas dúas marxes da ría de Arousa e coas Illas que resgardan as rías Baixas).

A Xunta de Galicia por medio da Consellería de Cultura e Turismo, xunto coas demais Consellerías con competencias e os concellos por onde discorre, terían que sentarse e poñerse a traballar na potenciación da Ruta Marítima Xacobeo, fomentando a navegación, potenciando os seus portos e clubs náuticos, dando a coñecer o rumbo seguido na translación do corpo do apóstolo polos seus discípulos Atanasio e Teodoro e, á vez, potenciar a arte, os monumentos, a natureza, ..., e a gastronomía dos concellos por onde naveguen e nos que teñen que selar a Credencial para conseguir a Compostela.

Club náutico de Sanxenxo.
Foto: turismo.gal

ITINERARIO DA RUTA MARÍTIMA XACOBEO DAS ILLAS CASSITÉRIDES E DA TRASLATIO

Coidamos que é unha Ruta que sería moi atractiva para os miles de barcos que están nos clubs náuticos galegos, pero tamén sedutora para navegantes doutras partes da xeografía nacional e mesmo estranxeira que ao longo do ano, en especial na etapa estival, navegan polas nosas costas e que podería desestacionalizar o turismo náutico na nosa comunidade.

Veremos, un exemplo do Itinerario a seguir en varios tramos:

Tramo 1º.- A Garda - Baiona

A ruta comezaría no porto de A Garda, onde se selaría a Credencial de inicio do itinerario. Sería unha interesante partida, se o mar o permite, e á vez coñecer o pobo e as súas proximidades, entre as que destacaríamos, o Castro de Santa Tegra e os muíños de Folón.

Logo seguiría a singradura pasando, a certa distancia debido ás dificultades da costa, fronte ao concello de Oia onde poden ollar ao lonxe o Mosteiro de Santa María e a serra de a Groba que agocha un bo número de petróglifos e onde se celebran varios curros de cabalos.

Pronto estarían á altura do Faro de Cabo Silleiro, sobre a mesma montaña. Ao seu carón atópanse unhas antigas baterías de costa levantadas despois da Guerra Civil Española, lugar idóneo para que se habilitaran as antigas instalacións para albergue de peregrinos que realizan a Ruta Portuguesa pola costa.

Dende Cabo Silleiro xiraríamos para comezar a entrada cara á ría de Vigo chegando ao porto de Baiona.

Estamos en Baiona, concello onde selaremos a segunda etapa da Credencial. Dispón dun magnífico club náutico onde poderemos facer escala e así visitar a súa parte vella, o castelo de Monterreal, a ex-colexiata Santa María e a Virxe da Roca.

(Nota: Antes de seguir a nosa singradura, unha boa idea sería que, en cada Ría, fora obrigatorio selar a Credencial, polo menos, en dous concellos de cada marxe da ría. Por exemplo, na que estamos, na ría de Vigo, podería ser en Baiona, case obrigatorio, ou tamén en Vigo e logo, na outra orella da ría, en Cangas ou Moaña.)

Tramo 2º.- De Baiona ás Illas Cíes

Como dixemos, despois de visitar Baiona, e antes de seguir o noso Camiño, poderíamos facer unha travesía pola ría de Vigo, podendo achegarnos ata a illa de San Simón, situada ao seu fondo, para rememorar as aventuras de Julio Verne, as súas crónicas como lazareto,..., e a súa triste historia como prisión, despois da Guerra Civil Española, con espantosos acontecementos de tortura e morte.

Tanto visitemos San Simón como que non, viaxaremos ata a marxe contraria da ría, aos portos de Cangas ou Moaña, con óptimos clubs náuticos e boa gastronomía, onde, nos seus respectivos concellos, selaremos a Credencial.

Dende o porto elixido, navegaremos cara ás Illas Cíes, primeira Illa Cassitéride, e parte integrante do Parque Nacional das Illas Atlánticas. Alí poderemos fondear nas súas cristalinas augas, visitar os seus Faros, desfrutar das súas praias, coñecer a súa historia e ter a oportunidade de durmir no seu cámping.

(Nota: Interesante que nas Illas Atlánticas, as Cassitérides, se chegue a un entendemento co Parque Nacional e cos hostaleiros para que se habiliten, nos cámping e nas casas da administración, uns espazos para pasar a noite os peregrinos).

Tramo 3º.- De Cíes a Ons

Despois de gozar desta marabilla atlántica, como son as Cíes, seguiremos a nosa viaxe cara á ría de Pontevedra. Antes deleitarémonos coas magníficas vistas sobre a costa de Soavela e, se o tempo o permite, fondearemos na praia de Melide (Cabo Home) para, nun pracenteiro paseo, achegarnos ao Facho de Donón en onde poderemos recrearnos coas magníficas vistas e dun santuario da Idade de Ferro.

Pronto dobraremos cabo Couso e deixando a un lado a pequena ría de Aldán (pola que tamén poderemos navegar entre bateas e antigas fábricas de salga nas súas oreas), entraremos na ría de Pontevedra e poñeremos rumbo a Bueu, seguinte concello onde selaremos a Credencial.

Alí poderemos buscar refuxio no seu porto pesqueiro, no pequeno club náutico de Beluso ou fondear na súa baía, se o mar o permite. Obrigatoria a visita ao Museo Massó e, se contamos con tempo, dar un paseo pola paraxe natural de Cabo Udra, ademais de degustar da súa gastronomía a base de produtos do mar.

Ao igual que fixemos na ría de Vigo, poderemos navegar polo interior da ría de Pontevedra e visitar a Illa de Tambo, a aldea mariñeira de Combarro e rematar a singradura nos portos de Sanxenxo ou Portonovo, onde selaremos de novo a Credencial no seu concello á vez que degustamos unha excelente caldeirada de raia.

De calquera dos portos elixidos que contan con bos clubs náuticos, poremos rumbo cara a Illa de Ons, segunda Illa Cassitéride. Alí fondearemos ao carón do peirao ou na inmediata praia de Melide.

En Ons pasearemos polas súas corredoiras, coñeceremos o Buraco do Inferno, gozaremos de preciosas vistas, visitaremos o único Faro con fareiros nunha illa galega e saborearemos a súa especialidade gastronómica, o Polbo en Caldeirada.

Poderemos pasar a noite no seu cámping ou nalgunha das casas mariñeiras de aluguer, que deberían ter espazos dedicados aos peregrinos con prezos especiais. Selaremos a Credencial, ao igual que nas Cíes, no Centro de Visitantes do Parque Nacional.

Tramo 4º.- De Ons a Sálvora

Continuaremos a nosa singradura cara á ría de Arousa, pero antes de acceder a ela, temos dúas visitas obrigadas. Segundo a orde que conveña, debemos visitar o porto de Ribeira e a Illa de Sálvora. Nós elixiremos primeiro o porto de Ribeira, onde selaremos a nosa Credencial.

En Ribeira, que dispón de bos espazos náuticos para deixar o noso barco, poderemos visitar o Parque Natural de Corrubedo, o miradoiro da Pedra da Ra, o Centro de Interpretación Arqueolóxica de San Roque e degustar a súa gastronomía a base de produtos do mar.

Deixando Ribeira, coa posibilidade de achegarnos ata o próximo porto de Aguiño, navegaremos cara a Illa de Sálvora, terceira Illa Cassitéride. É unha illa pequena, pero o suficiente para darse un bo paseo e coñecer a Aldea de Sálvora, pequenas casas onde viviron os illáns ata os anos 70 do s. XX, darse unha camiñada ata o seu Faro, con fareiro ata o ano 2018 e alí, coñecer a trágica historia do afundimento do buque <Santa Isabel> que no ano 1921 foi a pique falecendo 213 persoas, á vez de reconstruír a heroica fazaña de tres mulleres illáns de entre 14 e 25 anos que, loitando co forte temporal a bordo dunha dorna, foron quen de salvar a moitos dos náufragos.

Preto do peirao está a antiga fábrica de salga, hoxe convertida en pazo, onde se podería facilitar, a modo de albergue, a estancia dos peregrinos náuticos. Nese pazo están as oficinas do Parque Nacional onde nos selarán a Credencial.

Illa de Sálvora. Pazo, igrexa e serea

Tramo 5º.- De Sálvora a Cortegada

(Nota: A partires de aquí entramos na coñecida como Ruta do Mar de Arousa-Ulla que, como dixemos, está pouco ou nada explotada. Neste Tramo, segundo como se expoña nun futuro, de coller esta idea; os peregrinos nautas poderán, despois de selar no Grove a Credencial, seguir a súa singradura como máis lles guste, visitando os concellos dunha ou outra banda da ría, recreándose no seu navegar nas illas de Areoso, Rúa ou Arousa, e coñecendo os diferentes e extraordinarios concellos dunha ou outra parte da Ría, ata Vilagarcía.)

Eu propoño a seguinte: Despois de deixar pola popa a Illa de Sálvora, poremos rumbo ao Grove, visita obrigada, onde selaremos a Credencial. Antes de arribar ao seu porto, poderemos fondear na enseada de Punta Moreiras (Melocho-Grove) e alí visitar o magnífico museo mariño e da salga. Despois seguiremos ata o peirao de O Grove onde poderemos fondear ou chegar a un acordo para poder utilizar algún pantalán para os barcos que estean realizando de xeito oficial a Ruta Marítima.

Despois de visitar O Grove, a Toxa, onde hai un pequeno porto deportivo que podería utilizarse, e degustar os seus ricos mariscos, seguiremos a ruta cara á Illa de Arousa, podendo achegarnos ata o concello do Albariño, Cambados, e visitar o seu Pazo de Fefiñáns, dar un paseo pola zona antiga e degustar os seus riquísimos caldos albariños.

Unha visita á Illa de Arousa, quizais tamén sexa obrigada, para coñecela e, cruzando a ponte, visitar en Vilanova, a casa museo de Valle Inclán. Xa dende aquí, poñeremos rumbo a Vilagarcía ou Carril, onde selarán a Credencial. Logo fondearemos e achegarémonos ata a Illa Cortegada, cuarta illa Cassitéride, onde selarán tamén a Credencial, xa que debería ser obrigado a visita as catro illas Cassitérides ou do Parque Nacional.

Os peregrinos poderán realizar unha pequena visita á Illa de Cortegada e quedar abraizados co seu bosque de loureiros e as ruínas da vella capela (hoxe en período de restauración polo Parque Nacional) e das casas que no seu día foron ocupadas por unha poboación que logo a abandonou para, coa intención de revitalizar turisticamente Vilagarcía, facer un palacete para o Rei Alfonso XIII, que nunca chegou a facerse.

Museo do Mar de Punta Moreiras.
Foto: visitosalnes.com

Vista da Illa de Cortegada

Aquí, tanto en Vilagarcía, Carril ou en Cortegada, debería haber algún albergue para peregrinos nautas, así como tamén, dispoñer dun bo lugar de amarre ou fondeo para os barcos que non poidan ou non queiran remontar o río Ulla ata Pontecesures.

Tramo 6º.- De Cortegada a Pontecesures

Antes de comezar este Tramo, conviría aclarar que: Entramos no remonte do río Ulla. Ten as súas complicacións e quizais non é apto para todos os barcos e non todos os patróns. Hai que coñecer ben o río, as mareas, as correntes, os baixos,..., e un longo etc. que, de non telo en conta, podería facer complicada ou chegar a fracasar a nosa peregrinación marítima.

Sería importante que unha empresa marítima de pasaxeiros, especializada e coñecedora do entorno, fora a que se dedicara a transportar aos peregrinos dende Carril ou Vilagarcía ata Pontecesures polo río Ulla, contando cun guía que fora explicando as marabillas naturais dese magnífico ecosistema como tamén o interesantísimo compoñente histórico e etnográfico da contorna.

Tendo en conta este pequeno inconveniente de doada solución, comezaremos o noso navegar ascendendo polo río Ulla. Poderemos ir observando o magnífico Viacrucis, único marítimo do mundo, que foron construídos por iniciativa da Fundación Ruta Xacobeá do Mar de Arousa Ulla. Constitúena dezasete cruceiros que rematan nun fermosísimo Calvario.

A medida que navegamos río arriba, veremos, á altura do monte Mesón, uns antigos muíños de vento na parroquia de Abalo, pertencente ao municipio de Catoira. Poderán observar un dos poucos muíños de marea, coñecido como “O do Cura”, para deseguido atoparnos coas Torres de Catoira, mandadas construír por Alfonso III, e que son emblema da dura defensa que fixeron os galegos para evitar as irrupcións de piratas normandos, viquingos e sarracenos coa intención de ir cara a Santiago, chamados polas contos, lendas e historias sobre as súas riquezas.

Seguiremos por un Ulla máis estreito que nos permitirá observar a súa riqueza natural, onde sen moita dificultade, poderemos aguzar os nosos sentidos vendo, oíndo, ulindo,..., freixos, amieiros, carballos,..., troitas, escalos,..., rascóns, galiñas de río e mesmo o lagarteiro peneireiro,..., o tourón e a londra,... Todo un mundo máxico-natural que este tramo do río Ulla nos ofrece.

Con tanta natureza ás súas beiras, en nada estarán chegando a Pontecesures onde remata a súa peregrinaxe náutica e comezará o último tramo, a pé polo Camiño Portugués, que os levará ata Santiago de Compostela, non sen antes selar a Credencial de remate do tramo Marítimo-Fluvial.

Tramo 7º.- De Pontecesures a Santiago de Compostela

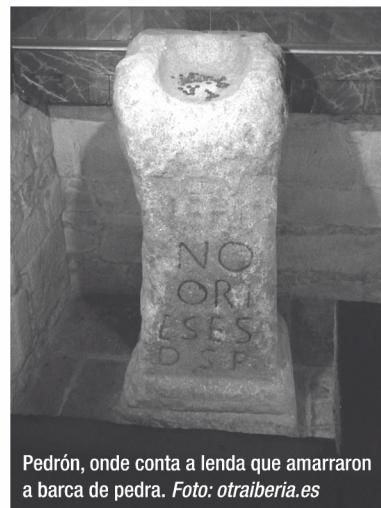
A partires de aquí os peregrinos poderán aproveitarse das infraestruturas en albergues do Camiño Portugués e terán un percorrido histórico que, comezando en Padrón, poderán visitar. Dende o Pedrón onde conta a lenda que amarraron a barca os discípulos, pasando pola Casa Museo de Rosalía de Castro, convento de Herbón, Iria Flavia, o Val do Sar, o Santuario da Escravitude, o Milladoiro e xa despois de atravesar a ponte da Rocha, entrar en Santiago polo seu casco histórico que nos levará ata a Catedral. Fin do Camiño e selado do último traxecto e tramitar a Compostela.

Calvario do Viacrucis Río Ulla.
Foto: vivirgaliciaturismo.com

Torres do Oeste. Catoira. Río Ulla. Foto: molaviajar.com

Pedrón, onde conta a lenda que amarraron a barca de pedra. Foto: otraiberia.es